

Op weg na 'n post-kritiese Nuwe-Testamentiese Wetenskap

Willem S Vorster

Abstract

Heading for a post-critical New Testament Science

This essay is an investigation into the shifts which are taking place in New Testament scholarship in terms of scientific paradigms and epistemologies. It explores the relations between domain assumptions and the ontological, epistemological, social, teleological and methodological dimensions of critical and post-critical paradigms in use. It is an attempt to explain the underlying currents in contemporary developments in New Testament scholarship.

1. RELIËF

Dat daar gedurende die afgelope dekade 'n aantal verskuiwings op die gebied van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap plaasgevind het, kan ons nouliks miskyk. Waar die navorsing in die afgelope eeu oorheers is deur die histories-kritiese benadering tot die Nuwe Testament, is dit nie vreemd om vandag in vakliteratuur sosiologiese, sosio-historiese, psigologiese, literêre, feministiese, materialistiese en ander interpretasies van die Nuwe Testament raak te loop nie. Hoe moet ons hierdie verskynsel beskou? Is dit bloot 'n proses van restourasie van die historiese bestudering van die Nuwe Testament soos sommige dink, of is daar iets anders op die gebied van die wetenskapsbedryf aan die gang waarvan ons kennis behoort te neem? Moet ons hierdie verskuiwings verklaar in terme van veranderinge ten opsigte van wetenskapsbeskouinge, dit wil sê as die verskuiwing van perspektiewe waaruit die vakwetenskap bedryf kan word, of is dit bloot modeverskynsels? Ten einde enkele aspekte van die vrae toe te lig, gaan ek in hierdie opstel aan die hand van onder andere Kuhn (1970) se paradigma-model asook Mouton en Marais (1985) se uiteensetting van geesteswetenskaplike navorsing (vgl ook Van Huyssteen 1986) aandag skenk aan verskillende dimensies van die praktyk van Nuwe-Testamentiese Wetenskap. Die

standpunt wat hier betoog word, is dat Nuwe-Testamentiese Wetenskap op weg is na 'n nuwe paradigma, na 'n post-kritiese wetenskap.

2. BESTEKOPNAME

2.1 Pre-krities, krities en post-krities

Dit is nie ongebruiklik dat die verloop van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap vandag in terme van 'pre-kritiese', 'kritiese' en 'post-kritiese' fases beskryf word nie. Laasgenoemde fase word ook as 'post-modern' en selfs 'post-liberaal' beskryf (vgl Outler 1985 en Martin 1986). 'Pre-kritiese' verwys normaalweg na die periode voor die invloed van die Verligting op die beoefening van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap (vgl Steinmetz 1986), terwyl 'post-krities' dui op die periode na die tyd waarin die historiese kritiek en histories-kritiese metodes die wetenskap oorheers het. 'Post-krities' dui in hierdie sin 'n fase in die wetenskapsbeoefening aan. Die term is egter ook meer as 'n blote tydperkbenaming. Dit het te make met progressie en met wetenskapsbeskouing, met epistemologie en met beoefening van 'n vakwetenskap. 'Krities' staan ook nie teenoor 'onkrities' in 'post-krities' nie maar wel as 'n nuwe vorm van kritiese wetenskap.

In 'n baie insiggewende referaat tydens die byeenkoms van die *Societas Novi Testamenti Studiorum* (= SNTS) te Atlanta in Augustus 1986, het JP Martin van Vancouver op oortuigende wyse aangetoon hoe heersende wêreldbeskouings wetenskapsbeoefening beïnvloed en bepaal. Die pre-kritiese fase wat tot die 17de eeu geduur het, is byvoorbeeld in die Bybelwetenskap gekenmerk deur simboliese interpretasie. Dit het saamgehang met die vitalistiese paradigma wat die dominante paradigma van die tyd was. Dit is gevolg deur die kritiese fase wat oorheers is deur die meganistiese paradigma. Kenmerkend van die tyd was die analitiese interpretasie wat ook in die Nuwe-Testamentiese Wetenskap sy neerslag gevind het, met die klem op die dele eerder as op die geheel. Martin (1986) het verder betoog dat ons nou op pad is na 'n post-kritiese fase waarin die holistiese paradigma waarskynlik die oorheersende paradigma gaan wees. Ons sal later hierop terugkom. Intussen is dit belangrik om in te gaan op die wyse waarop sodanige verskuiwings plaasvind.

Dit is in hierdie verband dat Kuhn (1970) se beskouinge insiggewend is. Hierdie beskouing sal kortliks aan die orde gestel word met die oog

op 'n beoordeling van wat tans aan die gang is in die Nuwe-Testamentiese Wetenskap.

2.2 Kuhn en die ontwikkeling van wetenskap

In sy invloedryke boek, *The structure of scientific revolutions*, het Kuhn die term 'paradigma' ingevoer om die ontwikkeling in die verloop van 'n wetenskap te tipeer. 'n Paradigma is 'n matriks met behulp waarvan 'n groep wetenskaplikes (byvoorbeeld Nuwe-Testamentici) die probleme waarin hulle geïnteresseerd is, probeer oplos (vgl Kuhn 1970: 182). Hierdie dissiplinêre matriks vorm derhalwe die teoretiese raamwerk waarbinne probleemoplossings gesoek word. Die aannames en metodes van die histories-kritiese benadering is byvoorbeeld die teoretiese raamwerk waarbinne die sogenaamde sinoptiese probleem, die historiese Jesus, die ontwikkeling van die vroeë kerk, die geskiedenis van die vroeë Christendom ensovoorts opgelos word. So gesien, is die histories-kritiese benadering van die Nuwe Testament 'n paradigma.

'n Tweede aspek van Kuhn se werk wat belangrike lig werp op die wyse waarop wetenskap ontwikkel, is sy gedagtes oor verskuiwings in die wetenskap, of in 'n vakwetenskap. *Normale wetenskap*, dit wil sê wanneer daar uitgegaan word van 'n algemeen aanvaarde paradigma, word normaalweg voorafgegaan deur 'n *pre-paradigmatiese* periode. In so 'n stadium bestaan daar uiteenlopende oortuigings oor en verklarings vir presies dieselfde gegewens aan die hand van verskillende en uiteenlopende teorieë en beskouinge. Dit is eers wanneer daar 'n gemeenskaplike paradigma ontwikkel word, dat daar voortgegaan kan word met normale wetenskap. Normale wetenskap word gekenmerk deur groot ooreenstemming tussen beoefenaars van 'n vakwetenskap ten opsigte van die probleme wat die moeite werd is om te ondersoek en ten opsigte van die standaard waaraan oplossings moet voldoen. Die metodes wat toegepas moet word en die weë waarlangs daar na oplossings gesoek behoort te word, staan vas. Lede van die wetenskaplike gemeenskap het 'n gemeenskaplike wêreldbeskouing en gebruik dieselfde begrippe-apparatuur om die probleme wat ondersoek word, te beskryf (vgl verder De Vries 1984: 92v).

Normale wetenskap kan ook in 'n krisis raak. Dit gebeur gewoonlik wanneer daar 'n groot aantal anomalieë ontstaan wat nie binne die aanvaarde paradigma verklaar kan word nie. So 'n krisis kan alleen opgelos word deur 'n rewolusie in die wetenskap. 'n Nuwe benadering

word noodsaaklik om die probleme wat nie toereikend deur die ou paradigma hanteer kan word nie, te probeer oplos. Kuhn (1970: 92) gebruik die metafoer van rewolusie na aanleiding van die politieke rewolusie omdat '... scientific revolutions are inaugurated by a growing sense, again often restricted to a narrow subdivision of the scientific community, that an existing paradigm has ceased to function adequately in the exploration of an aspect of nature to which that paradigm itself had previously led the way'. Deur 'n sodanige wetenskaplike rewolusie kan daar 'n nuwe paradigma ontstaan waarbinne normale wetenskap weer voortgesit kan word.

Hierdie fases verloop uiteraard nie sonder stampe en stote nie en daarom kan progressie ook nie gemeet word in terme van deurbrake wat eensklaps gemaak word nie. Vanweë die belange wat op die spel is, die aard van die wetenskaplike gemeenskap en ander faktore, kan dit soms lank duur om van een fase na 'n ander oor te gaan.

'n Derde en ewe belangrike aspek van Kuhn se benadering is die klem wat hy laat val op die rol van waarneming of persepsie. Hy betoog dat rewolusies in wetenskapsbeskouing plaasvind op grond van verandering van wêreldbeskouing (vgl Kuhn 1970: 111 vv). Dit kom daarop neer dat wetenskaplikes, as gevolg van 'n nuwe manier van kyk, dieselfde saak totaal anders sien as vroeër. Dit kan aanleiding gee tot 'n verandering van paradigma.

Vooruitgang in die wetenskap is met kwantum-spronge gemaak op grond van veranderinge van persepsie en wêreldbeskouing, soos blyk uit die teorieë van Kopernikus, Einstein en Newton om maar enkele voorbeelde te noem. Hierdie veranderinge in verwysingsraamwerk veroorsaak dat wetenskaplikes dieselfde wêreld totaal anders sien as vroeër. Dit gee ook aanleiding tot splinternuwe verklarings vir stokou probleme. 'n Oningeligte leser van die Bybelse skeppingsverhale kan byvoorbeeld aanvanklik baie probleme ondervind om moderne verklarings vir die ontstaan van die wêreld te versoen met dit wat gelees word in Genesis. Word sy visie ten opsigte van wêreldbeeld van die antieke mens en die aard van antieke tekste soos die skeppingsverhale verruim, sien hy waarskynlik die skeppingsverhale in 'n totaal ander lig omdat die verhale met behulp van sekere teorieë bekyk word. Dit is ook die geval met alle ander waarnemings wat mense maak omdat alle waarneming binne 'n teoretiese raamwerk geskied. Paradigma en persepsie staan hiervolgens in direkte relasie tot mekaar. Die waarnemer sien altyd aan die hand van 'n paradigma. Trouens, waarneming word moontlik gemaak deur middel van paradigmas en alle wetenskaplike

ondersoek geskied op grond van paradigmas (vgl De Vries 1984: 32vv). Dit bring ons terug by die eeue-oue vraag naamlik **hoe** ons weet, wat ons weet en wat die relasie daartussen is (vgl Torrance 1985: 1vv). Hierna keer ek later terug.

Met die oog op wat in die Nuwe-Testamentiese Wetenskap aan die gebeur is, is die waarnemings van Kuhn nie onbelangrik nie. Dit bied trouens 'n interessante raamwerk waarbinne die verskuiwinge wat tans aan die gang is, bekyk kan word. Om dit te kan regkry, moet daar eers 'n algemene tipering van die histories-kritiese benadering van die Nuwe Testament gegee word omdat dit vir baie lank die dominante paradigma was in die interpretasie van die Nuwe Testament. Die bedoeling is nie om die histories-kritiese benadering tot die Nuwe Testament hier te kritiseer nie. Dit is eerder 'n poging om dit as dissiplinêre matriks aan die orde te stel en aan te toon wat die verskillende dimensies is wat hierin 'n rol speel.

2.3 Historiese kritiek as dominante paradigma

Daar kan weinig twyfel bestaan oor die belangrike rol wat die histories-kritiese benadering en die toepassing van histories-kritiese metodes veral gedurende die afgelope eeu as dissiplinêre matriks in die Nuwe-Testamentiese Wetenskap gespeel het. Die probleemoplossings is binne hierdie paradigma gesoek. Die aard van die probleme wat die moeite werd gegag is, is deur die verstaansraamwerk bepaal. Kortom, historiese kritiek, soos beoefen deur Bybelwetenskaplikes, het die wetenskaplike arbeid aan die Nuwe Testament gedomineer en in sommige kringe word dit steeds beskou as die enigste manier waarop die probleme waarin Nuwe-Testamentici geïnteresseerd is, opgelos kan word.

Soos in die geval van enige ander paradigma en trouens in die geval van enige ander vakwetenskap, bestaan daar in die histories-kritiese benadering van die Nuwe Testament domeinaannames en vooronderstellings (vgl Botha 1984). Dit beteken dat daar vaste oortuigings bestaan oor die werklikheid wat bestudeer word en wat met behulp van die metodes wat toegepas word, bestudeerbaar is.

Die belangrikste aannames wat die konteks van ontdekking en navorsing bepaal, het te make met wat die taak van die Nuwe-Testamentikus is, wat die Nuwe Testament is en hoe dit ontstaan het. Kom ons begin by die Nuwe-Testamentikus.

Volgens die histories-kritiese benaderingswyse is die Nuwe-Testa-

mentikus as kensubjek 'n hoogs gespesialiseerde historiese navorser wat op 'n objektiewe wyse 'n objek, naamlik die Nuwe Testament as produk van 'n eerste-eeuse godsdiens bestudeer. In hierdie proses maak die Nuwe-Testamentikus gebruik van metodes as gereedskap wat hom in staat stel om die godsdiens en sy skriftelike nalatenskap histories te verstaan. Die navorsing gebeur hiervolgens normaalweg binne 'n subjek-objek relasie (vgl egter Bultmann) met die volle besef dat daar in enige wetenskapsbeoefening vooronderstellings bestaan. [Die erkenning van die bestaan van vooronderstellings beteken natuurlik nie dat die waarnemer (die Nuwe-Testamentikus) sal toegee dat hy die objek aan die hand van een of ander teorie soos 'n teksteorie of geskiedenis-teorie bestudeer nie.] Sy taak word bepaal deur die aard van die stof wat hy ondersoek en daarom is dit histories en literêr. Dit behels die bestudering van die geskiedenis van die vroeë Christendom, wat hulle geglo en gedink het (vgl Wrede), asook die geskiedenis en boodskap van die skriftelike nalatenskap van die vroeë Christene. Die bronne, wat hoofsaaklik bestaan uit die geskrifte van die Nuwe Testament en argeologiese artefakte, word beskou as vensters waardeur die waarnemer Jesus en die eerste Christene, hulle oortuigings en hulle doen en late kan bestudeer.

Daar word verder in hierdie benadering normaalweg aangeneem dat die Christelike godsdiens 'n sinkretistiese godsdiens was waarvan die sentrum van godsdienstige ervaring die kultus en liturgie was. Deur middel van volksvertellinge en mondelinge oorlewering is die godsdiensoortuigings oorgelewer wat later in die geskrifte van die Nuwe Testament hulle neerslag gevind het. Hierdie geskrifte is nie die produkte van literêre aktiwiteit nie, maar die resultaat van kultus- en sendingaktiwiteite. Die enigste legitieme manier waarop die Nuwe Testament bestudeer kan word, is derhalwe histories, waar histories staan vir die verklaring en verstaan van wordingsprosesse (vgl ook Jeanron 1986: 12vv).

Hierdie domeinaannames beïnvloed nie alleen die wyse waarop Nuwe-Testamentici na die materiaal in die Nuwe Testament kyk nie. Dit bepaal ook wat bestudeer kan en behoort te word, sowel as hoe dit bestudeer behoort te word. Kennis word bereik deurdat die Nuwe Testament uitmekaar gehaal word in dele wat afsonderlik en nie in samehang met die geheel nie, bestudeer word. Hierdie atomistiese benadering het betrekking op die meeste aspekte van ondersoek. Die teksopvatting van hierdie paradigma word byvoorbeeld oorheers deur die gedagte dat tekste eintlik maar deeltekste is wat saamgestel is uit

kleiner tekste wat weer op hulle beurt elkeen sy eie wordingsgeskiedenis vertoon. Selfs in die sogenaamde *redaktionsgeschichtliche* en *kompositionsgeschichtliche* benadering kan daar nie wegekom word van die idee van fragmentasie as vormingsbeginsel wat so eie is aan die *Formgeschichte* nie. Ook die taalopvatting is grondliggend atomisties soos blyk uit die wyse waarop die Grieks van die Nuwe Testament teen die agtergrond van die Septuaginta en die Aramese groeibodem beskou word, eerder as om dit byvoorbeeld in verband met tweetaligheid of meertaligheid te bestudeer. Die fokus van ondersoek is derhalwe altyd kousaal en evolusionisties, met voorkeur aan dele bo die geheel waarby dit inpas. Die gevolg hiervan is dat kennis van die Nuwe Testament in 'n baie groot mate beperk is tot hoe die dele werk en nie in ag neem hoe die geheel werk nie (vgl Güttermanns 1970). Oor die epistemiese status van hierdie soort teks- en taalbeskouing, dit wil sê hoe werklikheidsgetrou die beskouings is, sal ons hieronder enkele opmerkings maak.

Die doel van hierdie navorsing kan saamgevat word met die terme verklaar en verstaan met die oog daarop om aan te dui hoe ver verwyderd die moderne Christen van sy godsdienstige oorsprong staan. Hierdie vervreemdingseffek van die histories-kritiese navorsing word dikwels baie negatief ervaar (vgl Nations 1983: 61) omdat dit die leser van die Bybel laat besef hoe anders die wêreld van die Bybel as dié van sy eie tyd is. Hierdie probleem is derhalwe verskeie male op verskillende maniere onder die loep geneem ten einde die geskrifte van ouds opnuut te laat kommunikeer (vgl Thiselton 1986) en die oorspronklike godsdiens aanvaarbaar voor te stel vir mense wat 'n totaal ander wêreldbeskouing het. Dit neem egter nie weg dat die doel van die histories-kritiese interpretasie van die Nuwe Testament vervreemdend is nie – iets wat die huidige skrywer positief en nie negatief beoordeel nie (vgl Vorster 1984).

Hierdie benadering is krities in soverre dit redes aanvoer waarom daar tot sekere gevolgtrekkinge geraak word. Dit is objektief in soverre die wetenskaplike gemeenskap die metodes en resultate intersubjektief aanvaar. Dit is meganisties in soverre die dele die geheel oorheers en soos 'n masjien inmekaar pas.

Intussen het daar, soos ek reeds hierbo vermeld het, allerlei nuwe visies ontstaan en is daar eksperimente uitgevoer om die geskrifte van die Nuwe Testament op ander wyses te verklaar en te verstaan. In die volgende afdeling gaan ons probeer vasstel of hier sprake is van rewolusie of restourasie.

3. POST-KRITIESE NUWE-TESTAMENTIESE WETENSKAP: REWOLUSIE OF RESTOURASIE?

3.1 Wetenskap en teorie

Scientists today are well aware that 'facts' are theory-dependent, that there are no literal facts, that all exist within interpretive frameworks, and that these frameworks or paradigms can and have changed over centuries (McFague 1983: 79).

Die idee dat waarneming teorievorming voorafgaan, is nogal wyd verbreid ten spyte van die feit dat daar nie so iets soos suiwer of teorieelose waarneming bestaan nie. Alle waarneming berus op een of ander teorie; waarneming word trouens moontlik gemaak deur teorieë. Dat dit nie 'n nuwe ontwikkeling in die beoefening van wetenskap is nie, is voor die hand liggend. Al wat gebeur het, is dat wetenskaplikes ontdek het dat waarneming altyd teoriegebonde is. Dit is daarom ook nie moeilik om na te gaan watter paradigmas en watter enkele teorieë in die verlede 'n rol gespeel het in die beoefening van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap nie. Ons kan dit aan die hand van die verskuiwings ten opsigte van teksopvatting en die betekenis van tekste illustreer.

3.2 Wat is 'n teks? en hoe beteken tekste?

Ek het reeds hierbo daarop gewys dat tekste soos die evangelies, of selfs tekste binne ander tekste soos wondervertellings, binne die histories-kritiese raamwerk eintlik as deeltekste beskou is. Die fenomeen teks en sy betekenis is derhalwe altyd in verband gebring met wording. Daarom is die betekenis van sodanige geworde tekste ook in hul verband met die oorspronklike outeur en sy bedoeling gesien. Trouens, een van die radikale verskille tussen die pre-kritiese viervoudige betekenis van Bybeltekste en die wyse waarop betekenis in die kritiese fase van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap aan tekste toegeken is, is die klem wat daar op die bedoeling van die oorspronklike outeur geplaas is. Die taak van die interpret is hiervolgens 'n onvermoeide poging om te probeer bepaal wat die oorspronklike sender vir sy ontvangers probeer sê het. En dit kan alleen gedoen word wanneer die oorspronklike vorm in sy oorspronklike lewenssituasie en historiese konteks nagegaan is. Om 'n einde te maak aan arbitrêre interpretasies het verteenwoordigers van die histories-kritiese benadering 'n hele aantal stappe gevolg in 'n poging om op objektiewe wyse die bedoeling

van die outeur vas te stel. Dit het gelei vanaf die vasstelling van 'n outentieke teks, deur die lae van die tradisie, na die oorspronklike vorm van die teks wat met behulp van filologiese gereedskap ontleed is, om sodoende die betekenis in die oorspronklike taal vas te stel. Hierdie proses het ook kennis van die historiese en kulturele agtergrond geverg omdat die teks deel uitmaak van daardie wêreld. Eers daarna kon die interpreut met sekerheid sê wat die oorspronklike sender vir sy gehoor wou sê. Volgens hierdie beskouing is 'n teks iets wat 'n ontstaansgeskiedenis gehad het wat nagevors moet word in sy pre-literêre fase en word betekenis in die bedoeling van die outeur gesoek.

Hierdie benadering tot tekste en hulle betekenis het egter radikale veranderings ondergaan by tekswetenskaplikes. In die eerste plek het die klem verskuif vanaf die outeur na die teks en daarna na die leser as die instansie wat betekenis aan 'n teks gee. Dit het ook meegebring dat die fenomeen teks 'n totaal ander status begin kry het en die werklikheid wat bestudeer word, naamlik teks, totaal anders gesien word as vroeër.

Aanvanklik was dit onder invloed van teksteorieë uit 'n strukturele en strukturalistiese agtergrond dat die gedagtes die Nuwe-Testamentiese Wetenskap binne gekom het. Later het 'New Criticism' en tekslinguistiese beskouings 'n rol begin speel. Sodoende is die opvatting bevorder dat 'n teks 'n geheel-objek is, 'n teken in 'n tekensisteem en in 'n proses van kommunikasie, of selfs 'n netwerk van betekenaars (vgl Harty 1985: 2vv). Kortom, die fenomeen teks het 'n totaal nuwe epistemiese status begin kry wat deur Nuwe-Testamentici ernstig opgeneem is. Hierdie verskuiwing, wat nie beperk is tot Nuwe-Testamentici nie, maar wat trouens die gevolg is van progressie in die tekswetenskap, het verreikende implikasies vir die wyse waarop Nuwe-Testamentiese Wetenskap gekonsipieer word. 'n Duidelike voorbeeld hiervan is die reaksie op die oop vrae van Güttgemanns ten opsigte van die *Formgeschichte* en *Redaktionsgeschichte* aan die wetenskaplike gemeenskap.

Vir die wyse waarop betekenis in tekste gekonstitueer word, het hierdie epistemologiese verandering uiteraard direkte gevolge gehad. Epistemologie het immers te make met die vraag hoe ons tot kennis kom. Gevolglik bring 'n verandering in epistemiese status van 'n fenomeen ook verandering ten opsigte van baie ander dinge mee. Omdat Nuwe-Testamentiese tekste binne 'n kommunikatiewe konteks gaan bekyk is, het die klem ook baie meer op die teks as 'n tekensisteem geval. Daarom is daar verskillende teorieë toegepas op Nuwe-Testa-

mentiese tekste met die doel om uit te vind hoe betekenis in tekste funksioneer. Die huidige aanbod van strukturalistiese, narratologiese en retoriese interpretasies van die Nuwe Testament is die direkte gevolg van 'n verandering in die epistemiese status van TEKS.

In die lig van die snelveranderende wêreld waarin ons ons bevind, is dit egter nie vreemd om agter te kom dat daar ook teen die voorafgaande opvatting oor teks en betekenis ernstige besware bestaan nie. Dit is juis die epistemologiese vooronderstelling van tekstuele outonomie en bepaaldheid wat aanleiding gegee het tot herbesinning. Die veronderstelling dat 'n teks 'n objek is wat kenbaar is, met 'n middelpunt en grense waarvan die betekenis vasstaan en wat deur die geskoolde leser ontdek kan word, is onaanvaarbaar (vgl Ryan 1985: 20). Daarom is daar opnuut na die rol van die leser begin kyk.

Dit is nie onbekend dat ook Bybelwetenskaplikes bewustelik aandag begin skenk het aan die rol van die leser in die vraag na die betekenis van tekste nie. Professor Bernard Lategan van die Universiteit van Stellenbosch is selfs leier van 'n seminaargroep aan die SNTS wat aandag skenk aan resepsieteorieë en waaraan verskillende ander Suid-Afrikaners ook deelneem.

Hoe daar ook al na die rol van die leser met betrekking tot die betekenis van tekste gekyk word, blyk dit dat hierdie benadering die subjektiewe aard van al ons objektiewe teorie-georiënteerde lesings van die Nuwe Testament blootlê. As gevolg van die interaksie tussen teks en leser en die idee dat die leser betekenis aktualiseer, word daar afgestap van die opvatting dat die taak van die leser bestaan in die ontdekking van die betekenis van die teks. Lees bestaan nie slegs uit die dekodering van kodes wat in 'n tekensisteem geënkodeer is nie. Lees is 'n aktiewe proses van betekenistoekenning. Dit lei geen twyfel dat hierdie soort benadering en beskouing oor teks vir ons 'n verklaring kan bied vir die feit dat daar ten spyte van kritiese teorieë en objektiewe pogings, geen kritiese konsensus oor die betekenis van baie dele uit die Bybel bestaan nie. Aan die ander kant veroorsaak hierdie nuwe epistemiese status van teks 'n groot stuk onstabieliteit en kan dit selfs aanleiding gee tot groter onsekerheid by diegene wat glo dat 'n teks 'n betekenis het. En nog is die einde nie in sig nie en word die uitdaging vir Nuwe-Testamentici slegs groter.

Met die opkoms van dekonstruksie het daar 'n totale breuk tussen verlede en hede met betrekking tot epistemologie en teks ontstaan. In hierdie literêre strategie wat allermins deur alle tekswetenskaplikes aanvaar word, maar nietemin die fundamente van die teksmonumente

laat bewe, word teks nie meer as 'n objek beskou nie. Dit is eerder 'n netwerk van spore sonder begin of einde of middelpunt wat gedurig na ander tekste en dinge verwys. Daarom het tekste nie betekenis op grond van hulle struktuur nie, maar op grond van hulle relasie tot ander tekste in 'n netwerk van intertekstualiteit (vgl Derrida 1979: 84 en Ryan 1985: 16). Omdat geen teks volgens hierdie beskouing ooit eenvoudig, afgerond is nie, verander die konsep boek totaal van status en word dit deel van 'n sisteem, interteks. Daarmee verval die idee van interpretasie omdat dit die uitleg van een of ander betekenis veronderstel wat teenwoordig is in 'n teks, iets wat in hierdie beskouing onaanvaarbaar is (vgl Ryan 1985: 16).

Hierdie kort oorsig oor die verandering van die epistemiese status van die fenomeen teks, dui die uitdagings aan waarvoor Nuwe-Testamentici te staan gekom het. As gevolg van 'n veranderende beeld van wat tekste is en hoe hulle kenbaar is, verander die taak en die metodes van uitleg (vgl egter dekonstruksie) totaal en al. Dit is 'n baie groot fout om hierdie verandering as onkrities af te maak of om dit in verband met fundamentalisme of onkritiese wetenskapsbeskouinge te bring. Daarbenewens is dit 'n teken van onkunde wanneer daar vasgehou word aan die bygeloof dat histories-kritiese analise van tekste noodwendig beter, meer krities of die enigste goeie vorm van historiese bestudering van die Bybel veronderstel. Dat sogenaamde teksimmanente benaderings makliker deur onkundiges gebruik kan word om fundamentalistiese idees te versprei, is duidelik. Misbruik maak egter nog nie 'n ondeug van gesonde ontwikkelinge in wetenskap nie. Dit is juis op grond van anomalieë in die histories-kritiese benadering, soos byvoorbeeld die verband tussen dele en geheel wat nie na behore verklaar kan word nie, dat daar na ander benaderings begin soek is. Dit is dan ook opmerklik hoe daar uiteindelik, onder invloed van benaderings soos vertelteorieë, aanpassings gemaak word in kringe waar daar op tradisionele wyse met die Nuwe Testament omgegaan word. Dit is veral ten opsigte van teksbeskouing waar die grootste aanduidings bestaan dat daar 'n verandering van paradigma aan die gang is in die Nuwe-Testamentiese Wetenskap. In hierdie verband het narratologie en retoriese analyses reeds 'n nuwe rigting begin baan wat belofte inhou.

'n Saak wat baie nou met die bogenoemde opmerkings oor teks en betekenis saamhang, is die hele kwessie van taalgebruik in die Nuwe Testament. Soos in die geval van die tekswetenskap het daar gedurende die afgelope dekades allerlei insigte ontwikkel oor taal en taalgebruik wat bydra om verskuiwing van paradigma in die Nuwe-Testamentiese

Wetenskap teweeg te bring. Naas die wysiginge wat daar met betrekking tot woordsemantiek plaasgevind het, is dit veral sosiolinguistiese insigte wat kan help dat ons die taal van die Nuwe Testament beter begryp (vgl Webb 1986). Hierdie tekste is nou eenmaal in taal wat aan die moderne mens vreemd is, geskryf en daarom behoort daar soveel moontlik gedoen te word om uit te vind hoe taal presies werk. Taalgebruik veronderstel 'n sosiale konteks waar dit binne 'n sosiale betekenisstelsel funksioneer. Hierdie betekenisstelsel verskil van een sosiale konteks tot 'n ander en taal word in verskillende kontekste vir verskillende doeleindes gebruik. Dat taal 'n pragmatiese aspek het, is sekerlik een van die belangrikste insigte waarmee lesers van die Nuwe Testament rekening behoort te hou. Omdat sprekers iets met taal doen, is dit noodsaaklik dat daar rekening gehou word met die pragmatiese funksies van die taal van die Nuwe Testament. Die meeste van die tekste in die Nuwe Testament is nie in die eerste instansie geskryf om vir die lesers inligting deur te gee nie. Dit was waarskynlik juis gedoen om mense te beweeg om iets te doen, byvoorbeeld om lesers en hoorders te oorrreed om 'n bepaalde siening oor 'n saak te aanvaar.

Wanneer die tekste in die Nuwe Testament nie alleen met behulp van tradisionele woordeboeke en grammatikas gelees word nie, maar as kommunikasie in sosiale betekenisstelsels van eerste-eeuse Christene hanteer word, verander hulle van objekte na kommunikasie tussen eerste-eeuse mense. Ook in hierdie opsig is daar verandering aan die gebeur wat die werklikheid wat die Nuwe-Testamentikus navors, bepaal. Taalteorieë het aansienlik verander sedert die begin van hierdie eeu en dit bepaal ook die wyse waarop die Nuwe-Testamentikus die Nuwe Testament sien en hoe hy of sy dit lees.

Betekén dit nou dat die historiese verstaan van die Nuwe Testament opgehef word ter wille van 'n nuutgevonde willekeurige of selfs ongekontroleerde toekenning van betekenis? Veronderstel die verskuivings ten opsigte van die epistemiese status van teks en taalgebruik dat dit nie nodig is om aandag te skenk aan die historiese bepaaldheid van die Nuwe-Testamentiese tekste nie? In die volgende afdeling sal ek aan hierdie vraag aandag skenk na aanleiding van die tema oor die verskuiving van paradigma in die Nuwe-Testamentiese Wetenskap.

3.3 Wat is historiese verstaan?

Vir baie mense word historiese verstaan en historiese verklaring van die Nuwe Testament direk gelykgestel aan die toepassing van histories-

kritiese metodes soos toegepas in die Bybelwetenskap. Daarbenewens word dit ook verder teenoor literêre of ander interpretasies van die Nuwe Testament gestel en dikwels boonop geëvalueer as die 'beste' en 'korrekte' metode. Hierdie soort benadering berus natuurlik op 'n totale misvatting oor wat verklaring, verstaan en 'histories' is. Aangesien ek elders oor aspekte van dié aangeleentheid gehandel het (vgl Vorster 1984) en ek hier oor die verskuiwings in paradigma handel, sal ek hierdie soort verskilpunte buite rekening laat. Dit gaan vir my eerder om die wyse waarop daar tans gepoog word om teorieë in te span om die geskrifte van die Nuwe Testament in hulle historiese kontekste te verstaan.

Dat die geskrifte van die Nuwe Testament histories geïnterpreteer moet word, word noodsaak deur hulle aard en oorsprong. Die Nuwe Testament bestaan uit 'n versameling geskrifte wat deur verskillende skrywers, vir verskillende doeleindes, onder verskillende omstandighede, vir verskillende lesers geskryf is. Daarbenewens beskik ons oor geen enkele oorspronklike kopie van enige dokument in die Nuwe Testament nie. Wie derhalwe van mening is dat historiese interpretasie 'n luukse of oortollig is, moet met hierdie gegewens rekening hou.

Om iets histories te verstaan, beteken op sy eenvoudigste om 'n poging aan te wend om 'n fenomeen binne die tyd en omstandighede waaruit dit afkomstig is, te interpreteer. Hierdie interpretasie geskied altyd aan die hand van een of ander teorie en is onderworpe aan die konteks waarbinne die interpreut self verkeer (vgl Herzog 1983: 112vv). Daar is in die afgelope tyd veral heelwat aandag geskenk aan twee aspekte in hierdie verband. Aan die een kant is daar hernieuwe belangstelling in sosio-historiese aspekte van die wêreld van die Nuwe Testament (vgl Meeks 1983). Hierdie studies berus veral op 'n interpretasie van die sosio-historiese kontekste waarin die vroeë Christendom gefunksioneer het. Hierin speel argeologiese gegewens en kennis van die antieke wêreld 'n baie belangrike rol. Daarnaas is daar ook in toenemende mate weer aandag begin skenk aan die sosiologiese en antropologiese interpretasie van Nuwe-Testamentiese gegewens met die oog daarop om dit histories beter te verstaan. Hierdie benadering moet baie skerp onderskei word van sosio-historiese studies.

Met behulp van sosiologiese en antropologiese teorieë oor die wyse waarop samelewings funksioneer, word daar konstruksies gemaak oor die sosiale kontekste waarbinne die Nuwe-Testamentiese geskrifte ontstaan het. Omdat tekste alleen sin maak binne sosiale betekenis-sisteme, word daar hipoteses opgestel oor hoe die sisteme kon gewerk

het en word die tekste in die lig daarvan geïnterpreteer (vgl Petersen 1985). 'To interpret any piece of language adequately is to interpret the social system that it expresses' (Malina 1986: 3). Omdat sosiale sisteme nie altyd en oral op dieselfde manier saamgestel is en funksioneer nie, is alle betekenissisteme nie presies dieselfde nie. Dit ly geen twyfel nie dat moderne sosiale sisteme totaal verskillend van eerste-eeuse Palestynse of Klein-Asiatiese sisteme kan wees. Daarom is hierdie soort konstruksie noodsaaklik.

Hierdie vorm van konstruksie is baie gesofistikeerd en daarbenevens is dit 'n baie kragtige vorm van historiese konstruksie. Dit verskil totaal en al van vroeëre konstruksies binne die sogenaamde histories-kritiese paradigma. Dit is nie 'n poging om die historiese situasie waarin 'n teks ontstaan het te rekonstrueer nie. Dit is 'n poging om 'n moontlike sosiale betekenissamehang te konstrueer. Die indruk moet nie bestaan dat hierdie konstruksies die status van gissings of spekulasie het nie. Inteendeel, dit is pogings om met die klein aantal bronne wat daar vir die interpretat beskikbaar is, so 'n adekwate historiese interpretasie moontlik te maak ten einde die tekste binne 'n moontlike sosio-historiese konteks en sosiale betekenissisteam te verstaan. In so 'n konstruksie word alle moontlike beskikbare sosio-historiese gegewens uiteraard ingespan (vgl Elliott 1986).

Die positiewe aspek van hierdie verruiming van die visie op historiese navorsing is die feit dat ander instrumente gebruik word om betekenissamehange vas te stel. Dit beteken ook dat die parameters van die soort vrae wat gevra mag word, verlê word, nadat dit vir jare vasgevang was in die engtes van die vroeëre histories-kritiese navorsing. Dit sal hopelik ook die effek hê dat kwelvrae soos die historiese Jesus-vraagstuk en die oorspronge van die vroeë Christendom vanuit nuwe gesigspunte bestudeer sal word. Daarbenewens sal hierdie navorsing verder bydra om die afstand tussen toe en nou nog duideliker toe te lig. Dat daar in die benadering wat hier kortliks aan die orde gestel is, ander domeinaannames is as by die vroeëre histories-kritiese benadering, blyk uit sowel die doel waarvoor die studie onderneem word as die bewustelike verband wat daar gelê word tussen teorie en waarneming. Die werklikheid wat hier bestudeer word, is nie die 'naakte' mense, 'feite' en dade nie, maar die betekenissamehange tussen die mense, 'feite' en die dade.

Die opmerklike in sowel die voorafgaande afdeling (3.2) as in hierdie afdeling is die feit dat interpreteute bewus geword het van die belang van die teoretiese samehang waarbinne hulle die geskrifte van die Nuwe

Testament interpreteer. Hierdie verband tussen teorie en interpretasie word nou positief ingespan om binne 'n bepaalde verstaansraamwerk, die Nuwe Testament te interpreteer. Dit het egter ten opsigte van sowel die ontologiese as die epistemologiese aspekte van die wetenskap aansienlike implikasies. Aangesien daar 'n verruiming is in die werklikheid wat bestudeerbaar is asook in die wyse waarop daar na die werklikheid wat bestudeer moet word, gekyk word, word daar 'n groot premie geplaas op die geldigheid van uitsprake, dit is op hulle epistemiese status. Dit is miskien die belangrikste verskuiwing wat daar ten opsigte van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap aan die gang is. Iets wat hiermee saamhang en waaraan daar ook kortliks aandag geskenk behoort te word, is die sosiale dimensie van Nuwe-Testamentiese Wetenskap.

3.4 Die sosiale dimensie van Nuwe-Testamentiese Wetenskap

Enige wetenskap vind binne 'n wetenskaplike gemeenskap ('scientific circle') plaas wat die aard en die wese van die betrokke wetenskap bepaal (vgl Mouton & Marais 1985: 9vv en Botha 1984). Hulle bepaal wat bestudeerbaar is, hoe dit bestudeer behoort te word en wat as objektief, dit is geldig, en waar beskou kan word. Hierdie gemeenskap funksioneer dikwels soos 'n gilde wat geslote is ten opsigte van lidmaatskap en oortuigings. In die geval van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap bestaan hierdie gemeenskap uit navorsers wat uit verskillende agtergronde kom, aan verskillende instansies soos universiteite se teologiese fakulteite en departemente Bybelkunde en godsdiensstudie, seminaries en navorsingsinstitute verbonde is en wat diensdoende predikante in verskillende denominasies is. Hierdie navorsers is dikwels in verenigings georganiseer wat nasionaal en internasionaal kan wees. Wat bestudeerbaar is en wat derhalwe as wetenskaplike arbeid beskou word, hang in 'n groot mate saam met hierdie samegestelde situasie. Die doelwitte kan ideaal (kennis om kennis) of pragmaties wees. Die impak van hierdie feitlike situasie op die wetenskap word nie altyd besef nie omdat daar nie altyd genoegsaam aandag bestee word aan hierdie dimensie van wetenskap nie. 'n Vergelyking van byvoorbeeld die werksaamhede, insluitend wat bestudeer word en hoe dit bestudeer word, tussen 'n geslote internasionale vereniging soos die SNTS of 'n oop internasionale vereniging soos die Amerikaans-georganiseerde Society of Biblical Literature (SBL) of die nasionale vereniging van Nuwe-Testamentici in Suid-Afrika (NTWSA), belig hierdie saak. Dit is

byvoorbeeld opmerklik dat die progressie ten opsigte van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap in Amerika waarskynlik baie meer gestimuleer word deur die werk wat aan sogenaamde 'departments of religion' gedoen is as deur die werk wat deur lede van 'divinity schools' gedoen is. Verder skep die SBL waarskynlik 'n baie groter ruimte vir progressie as wat moontlik is by die SNTS waar die konteks meer geslote is.

Hierdie opmerkings kom kortliks daarop neer dat die sosiale konteks van 'n wetenskap 'n baie belangrike impak het op die wetenskapsbedryf, selfs al is en behoort die leuse altyd die soeke na waarheid en kennis te wees. Herzog (1983: 112) vat die saak soos volg raak:

In biblical studies, research is institutionally attached, and ideologies, biases and power interests, including economic concerns, of those institutions shape the direction of research and place unspoken taboos on it. Nor does the elimination of churchly strictures insure objectivity as the early 'lives of Jesus' research demonstrated.

Daar bestaan geen twyfel dat die wêreldbeeld van Nuwe-Testamentici net soos die van ander wetenskaplikes en alle ander mense deur hulle sosiale konteks bepaal word nie. Dit kom die duidelikste na vore in die protes van die verskillende vorme van bevrydingsteologie teen geïnstitutionaliseerde teologie (vgl Bonino 1986; Clévenot 1985 en Gudorf 1987 asook Schüssler Fiorenza 1986). Ook hier is daar sprake van grondliggende paradigmas wat mense se kyk op die wetenskap bepaal. Dit sal ons miskien kan help om te verstaan waarom daar so 'n groot kloof bestaan tussen byvoorbeeld Derde Wêreld-teoloë wat die Nuwe Testament vanuit hulle konkrete situasie bekyk (armoede en politieke 'underdog'-posisie) en tradisionele Eerste Wêreld-teoloë wat nog altyd voorgegee het dat hulle dit nie doen nie.

Daar bestaan 'n aansienlike verskil tussen 'n Nuwe-Testamentiese Wetenskap wat gebaseer is op 'n sogenaamde hermeneutiese benadering (vgl Gadamer) en een wat praxis-gerig is (Habermas). Dit is twee uiteenlopende paradigmas wat so hemelsbreed van mekaar verskil soos die positiwisme van die kritiese rasionalisme. Dit bring dan ook mee dat teologiese argumentasie op twee verskillende wyses gevoer word (vgl Tracy 1977) en dat die Nuwe Testament op 'n totaal verskillende manier gesien en gelees word. Dat hierdie verskille nie van verbygaande aard is nie en ook nie ligtelik opgeneem kan word nie, blyk reeds uit die feit dat feministiese teoloë byvoorbeeld reeds tot 'n groot mate daarin geslaag het om ons oë te open vir die manier waarop

manlike visies die Nuwe Testament en die Nuwe-Testamentiese Wetenskap in die verlede gedomineer het (vgl Schüssler Fiorenza 1986). Daarbenewens kan die materialistiese strategieë in die lees van die Nuwe Testament (vgl Clévenot 1985) nie sonder meer van die tafel geskuif word nie omdat dit ons oë open vir die wyse waarop ons eie wetenskaplike arbeid deur ons sosiale betekenisstelsel gedomineer word. Miskien is die verskil in die rol wat sosiale konteks in hierdie verband speel, die mees grondliggende probleem.

Terwyl daar in die hermeneutiese benadering dikwels na waarhede, beginsels en riglyne in die Nuwe Testament gesoek word om die moderne Christen te lei, gaan die 'kontekstuele' teoloë andersom te werk. Laasgenoemde soek, na aanleiding van konkrete probleme soos byvoorbeeld onreg wat hulle dink hulle ervaar, antwoorde oor geloof in so 'n situasie met die doel om as Christene op te tree. Hulle analises moet tot optrede lei, nie net tot verstaan nie. 'n Voorbeeld hiervan is die volgende uitspraak van 'n eksegeet wat materialisties te werk gaan (Clévenot 1985: ix):

. . . a materialist approach does not allow for interpretations of life and experience from the standpoint of eternal truths or the will of God or abstract ideas working themselves out in daily life. The materialist approach means that a basic assumption about methods of historical understanding has been made, consisting of the attempt to discern how power is used overtly or subtly to dominate, brainwash, or exploit classes of people.

Dit is duidelik dat die maatskappy hier vanuit 'n bepaalde denkraamwerk geanaliseer word en dat hierdie raamwerk doelbewus in die spel gebring word wanneer die Nuwe Testament dan gelees word. Ons moet natuurlik daarop let dat in 'n hermeneutiese benadering die 'beginsels' en 'waarhede' in die Nuwe Testament weer normaalweg deur 'n idealistiese bril beskou word en die maatskappy waarin dit toegepas word ook bewustelik of onbewustelik vanuit een of ander ekonomiese en politieke verwysingshoek bekyk word.

Dit is nie hier die plek om praxis-gerigte teologie of materialistiese, feministiese of watter interpretasies ook al wat uit hierdie paradigma afkomstig is, te evalueer nie. Ek is besig met die vraag of en hoe Nuwe-Testamentiese Wetenskap op pad is na 'n post-kritiese paradigma en dit lyk vir my belangrik om op hierdie verskynsels te wys. Dit is vir my duidelik dat die opname van interprete uit praxis-gerigte

paradigmas in 'n wetenskaplike gemeenskap soos byvoorbeeld die NTWSA, 'n aansienlike invloed kan hê op die wyse waarop die wetenskaplike gemeenskap van Nuwe-Testamentici die werklikheid wat hulle bestudeer, sal beskou. Dit sal uiteraard alleen vrugbaar wees wanneer daar indringend gekyk word na die grondoortuigings van alle partye en die vraag of alle oortuigings ewe geldig is. Dit is voor die hand liggend dat daar teen albei benaderings grondige kritiek ingebring kan word (vgl Schüssler Fiorenza 1986: 369 vv maar ook Gudorf 1987: 10 vv).

'n Verdere aspek wat in berekening gebring behoort te word, is die feit dat al hoe meer beoefenaars van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap nie meer die tradisionele opleiding met die voorvereiste van 'n grondige kennis van die grondtale deurloop nie. Sommige van hulle het egter 'n gespesialiseerde kennis van baie ander noodsaaklike en toepaslike inligting soos byvoorbeeld sosiale wetenskappe, geskiedenisfilosofie ensovoorts. Hierdie verskynsel is reeds besig om die aard en samestelling van die wetenskaplike gemeenskap te verander. Weer eens is dit nie die plek om dit te evalueer nie. Die vraag is of Nuwe-Testamentici die ideaal van die verlede gaan nastreef en die hede aan die hand van die verlede beoordeel en of die uitdagings van die hede gaan meewerk aan 'n nuwe paradigma. Dit sou byvoorbeeld moontlik wees dat die veranderende universiteitswese met die groter klem op praktykgerigte navorsing en onderrig, die toename in departemente godsdienste in die plek van tradisionele teologiese fakulteite en ander sodanige faktore sal bepaal hoe die beoefening van Nuwe-Testamentiese Wetenskap daar gaan uitsien. Dit blyk reeds, in die gevalle waar Nuwe-Testamentici byvoorbeeld aan departemente godsdienstudies doseer waarvan die doel nie die opleiding van predikante is nie, dat die wetenskap nie binne dieselfde parameters beoefen word as by tradisionele inrigtings nie.

Die aard van die samestelling van die wetenskaplike gemeenskap bepaal die aard van 'n wetenskap. Dat daar ten opsigte van die sosiale dimensie van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap veranderinge aan die gang is, ly geen twyfel nie. Dit is wel opmerklik dat alles daarop dui dat daar in die beoefening van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap ruimte gegee word vir visies wat nie deur geslag, stand of watter groepsbeperking ookal bepaal word nie. Hierdie groter openheid kan meewerk tot 'n wetenskaplike gemeenskap wat die werklikheid wat bestudeer word en bestudeerbaar is, positief kan beïnvloed.

3.5 Van argetipe tot prototipe

Een van die probleme waarmee Nuwe-Testamentici deur die eeue heen geworstel het en wat steeds nie opgelos is nie, is die vraag hoe die Nuwe Testament relevant gemaak kan word vir lesers wat ná die Nuwe-Testamentiese tyd leef. Dit hang met baie dinge saam. Die belangrikste is sekerlik die feit dat die geskrifte uit totaal ander sosiale betekenis-sisteme afkomstig is as dié waarin dit in later tye gebruik word. In die hermeneutiese benadering is daar veral onder invloed van Gadamer begin praat van 'n fusie van verwagtingshorisonne. Die verwagtingshorison van die interpret moet as 't ware invloei in die verwagtingshorison van die teks sodat die twee wêrelde, naamlik die van die teks en die van die interpret mekaar ontmoet (Gadamer 1972: 289 vv. Vgl ook Thiselton 1986: 89 vv). In die bevrydingsteologie daarenteen word daar gekies vir 'n hermeneutiek van sogenaamde doelbewuste betrokkenheid. Dit beteken dat die interpret die Nuwe Testament lees uit die oogpunt van die 'hermeneuties bevoorregte posisie' van die onderdrukte, dus van onder af. Nie een van hierdie twee uitgangspunte klaar die dilemma egter op nie. Die vraag is derhalwe of die ontwikkelings wat hierbo genoem is, nie die besef sal laat posvat dat daar meer erns gemaak sal moet word met die historiese aard van die Nuwe Testament nie. Die volgende opmerking van Elisabeth Schüssler Fiorenza (1983: 33–34) waaraan die opskrif van hierdie afdeling ontleen is, is verhelderend:

Feminist theology therefore challenges biblical scholarship to develop a paradigm for revelation that does not understand the New Testament as an archetype but as a prototype. Both archetype and prototype denote original models. However, an archetype is an ideal form that establishes an unchanging timeless pattern, whereas a prototype is not a binding timeless pattern or principle. A prototype therefore is critically open to the possibility of its own transformation.

Die aanvaarding van die historiese aard van die boodskap van die Nuwe Testament en die andersheid van die boodskap kan alleen maar aanleiding gee tot 'n meer verantwoorde kontemporêre teologie.

4. SLOTOPMERKINGS

Is die Nuwe-Testamentiese Wetenskap op weg na 'n post-kritiese wetenskap? Navorsers sal oor hierdie vraag waarskynlik baie verskil.

Desnieteenstaande kan daar nie ontken word dat daar groot veranderinge aan die gang is op die gebied van die Nuwe-Testamentiese Wetenskap wat die hele aard van die bedryf raak nie. As ons hierdie veranderinge in terme van Kuhn se beskrywing van die ontwikkeling van wetenskap bekyk, kom dit voor asof daar op die oomblik sprake is van 'n pre-paradigmatiese wegbeweeg van die histories-kritiese paradigma. Daar bestaan nog nie 'n eenvormige paradigma waarbinne normale wetenskap plaasvind nie. Martin (1986) het egter ten regte opgemerk dat holistiese benaderings kennelik 'n rol begin speel in die vorming van post-kritiese wetenskaps- en wêreldbeskouings. As 'n mens in ag neem wat daar op die gebied van die tegnologie aan die gang is met betrekking tot die manipulasie van kennis deur middel van rekenaargerigte inligtingsontsluiting, is die idees van 'n post-industrialisasie-wêreldbeeld nie vergesog nie. Neem daarby in ag die aktiewe rol wat die bewussyn van die bestaan en die insette van die Derde Wêreld op ons wêreldbeeld maak en 'n mens begin die indruk kry van hoe belangrik dit is dat daar besin word oor die aard en die taak van 'n Nuwe-Testamentikus in 'n post-kritiese era.

Dit moet begryp word dat 'krities' in die term post-krities 'n baie spesifieke status kry. In die eerste plek word daar gedink aan 'n nuwe vorm van kritiese wetenskap waarin daar 'n baie hoë premie geplaas word op geldigheid van uitsprake met betrekking tot **kontemporêre** opvattinge oor teks, geskiedenis, navorsing ensovoorts. In die tweede plek word daar met groter gemak aanvaar dat objektiwiteit en waarheid nie statiese terme is wat ewige waarhede moet kondoneer nie. Daar word met ander woorde erns gemaak met die relatiewe waarde van kennis. In die derde plek word daar ruimte geskep vir verbeeldingryke innovasie. Hierdie dinge het nie te make met restourasie van die histories-kritiese paradigma nie.

Literatuurverwysings

- BONINO, JM 1986. Hermeneutics, truth and praxis, in McKim 1986, 344–357.
 BOTHA, ME 1984. Filosofie, vakwetenskappe en grondslaeondersoek, in DIE DEPARTEMENT WETENSKAPSLEER, 1984. *Wetenskap en Woord*. Potchefstroom: PU vir CHO.
 CLÉVENOT, M 1985. *Materialist approaches to the Bible*. New York: Maryknoll.
 DERRIDA, J 1979. Living on: Border lines, in Bloom H et al, *Deconstruction and criticism*, 75–176. London: Routledge.
 DE VRIES, G 1984. *De ontwikkeling van wetenschap: Een inleiding in de wetenschapsfilosofie*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
 ELLIOTT, JH (ed) 1986. Social-scientific criticism of the New Testament and its social world. *Semeia* 35.
 GADAMER, H-G 1972. *Wahrheit und Methode: Grundzüge einer philosophischen Hermeneutik*. 3. Aufl. Tübingen: Mohr.

- GUDORF, CE 1987. Liberation theology's use of scripture: A response to first world critics. *Interp.* 41, 5–18.
- GÜTTGEMANN, E 1970. *Offene Fragen zur Formgeschichte des Evangeliums. Eine methodologische Skizze der Grundlagenproblematik der Form- und Redaktionsgeschichte.* München: Kaiser.
- HARTY, ER 1985. Text, context, and intertext. *Journal of literary studies* 1, 1–13.
- HERZOG, WR II 1983. Interpretation as discovery and creation: Sociological dimensions of Biblical hermeneutics. *American Baptist Quarterly* 2, 105–118.
- JEANROND, WG 1986. *Text und Interpretation als Kategorien theologischen Denkens.* Tübingen: Mohr.
- KUHN, TS 1970. *The structure of scientific revolutions.* 2nd ed. Chicago: University of Chicago.
- MEALINA, BJ 1986. *Christian origins and cultural anthropology: Practical models for Biblical interpretation.* Atlanta: John Knox.
- MARTIN, JP 1986. Toward a post-critical paradigm. Referaat gelewer tydens SNTS-kongres, Atlanta.
- MCFAGUE, S 1983. *Metaphorical theology: Models of God in religious language.* London: SCM.
- MCKIM, D (ed) 1986. *A guide to contemporary hermeneutics: Major trends in Biblical interpretation.* Grand Rapids: Michigan.
- MEEKS, WA 1983. *The first urban Christians: The social world of the apostle Paul.* New Haven: Yale University.
- MOUTON, JC & MARAIS, HC 1985. *Metodologie van die geesteswetenskappe: Basiese begrippe.* Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- NATIONS, A 1983. Historical criticism and the current methodological crisis. *SjTh* 36, 59–71.
- OUTLER, AC 1985. Toward a postliberal hermeneutic. *ThTo* 42, 281–291.
- PETERSEN, NR 1985. *Rediscovering Paul: Philemon and the sociology of Paul's narrative world.* Philadelphia: Fortress.
- RYAN, R 1985. Pathologies of epistemology in literary studies. *Journal of literary studies* 1, 3–42.
- SCHÜSSLER FIORENZA, E 1983. *In memory of her: A feminist theological reconstruction of Christian origins.* New York: Crossroad.
- SCHÜSSLER FIORENZA, E 1986. Toward a feminist Biblical hermeneutics: Biblical interpretation and liberation theology, in McKim 1986, 358–381.
- STEINMETZ, DC 1986. The superiority of precritical exegesis, in McKim 1986: 65–77.
- THISELTON, AC 1986. The new hermeneutic, in McKim 1986: 78–107.
- TORRANCE, TF 1985. *Reality and scientific theology.* Edinburgh: Scottish Academic Press.
- TRACY, D 1977. Theological table-talk: Modes of theological argument. *ThTo* 33, 387–395.
- VAN HUYSSTEEN, W 1986. *Teologie as kritiese geloofsverantwoording: Teorievorming in die sistematiese teologie.* Pretoria: Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing.
- VORSTER, WS 1984. The historical paradigm: Its possibilities and limitations. *Neotestamentica* 18, 104–123.
- WEBB, VN 1986. Some aspects of the sociolinguistics of Bible translation and exegesis, and of religious language, in Louw, JP (ed), *Sociolinguistics and communication.* London: United Bible Societies.